ΕΝΑ

ΠΡΕΠΕΙ ΑΡΧΙΖΟΝΤΑΣ ΝΑ ΠΩ ότι έχω έναν επιστήθιο φίλο που του αρέσει να παίζει με τις λέξεις και τα νοήματα. Είναι καταβροχθιστής βιβλίων και εφημερίδων – τα πρωινά αράζει σε στέκια του Κολωνακίου και τα βράδια στη Φωκίωνος, όπου βλέπει μπάλα. Του αρέσει να τρώει λουκουμάδες στο υπογειάκι Πανεπιστημίου και Χαριλάου Τρικούπη και μου λέει «πάω να φάω δεσμακούλου, έρχεσαι;» Όποιος τον ακούει, νομίζει ότι μιλάει ξένη γλώσσα· εκεινού απλώς του αρέσουν οι αναγραμματισμοί. Όταν περιμένει το ασανσέρ, τη φωτεινή επιγραφή ΚΑΤ/ΝΟΣ τη διαβάζει «καταραμένος», «κατουρημένος» και κατά τον ίδιο τρόπο το ΕΚΛΗΘΗ το διαβάζει «απεκλήθη», «ανεκλήθη», «ανελήφθη» και τα λοιπά.

Οσάκις με επισκέπτεται στην εφημερίδα όπου εργάζομαι τ' απογεύματα, την οποία εκείνος αποκαλεί «αφηρημάδα», ανακατεύει τα κείμενα που έχω απλωμένα πάνω στο τραπέζι, έτσι που κάτω από τον τίτλο «Μαίνονται οι πυρκαγιές στον νομό

Ηλείας» διαβάζει κανείς πώς να βράζει δαμάσκηνα για να έχουν πλουσιότερα αποτελέσματα. Στους αρραβώνες καταχωρίζει τις δωρεές, στους γάμους τις κηδείες – «τι καλύτερη κηδεία από έναν γάμο» διατείνεται. Ο ίδιος είναι φανατικός εργένης, γυναικάς εξ αποστάσεως και αργόσχολος. Όταν δε βαριέμαι τα λεκτικά παιχνίδια, τους αναγραμματισμούς και τις πλάκες του, τον βρίσκω γοητευτικό συζητητή, δεινό γνώστη της λογοτεχνίας και της μουσικής – την άρια του Παπαγκένο με τα κουδουνάκια την τραγουδά μεταχειριζόμενος τα σκεύη και τα ποτήρια του τραπεζιού. Πολλές φορές μάς αρέσουν οι ίδιοι συγγραφείς, αλλά όταν διαφωνούμε, τότε ξιφομαχούμε. Απεχθάνεται, λόγου χάρη, τον Μπουκόφσκι, όπως εγώ δεν μπορώ να υποφέρω τον Ντος Πάσσος. Στους κλασικούς λίγο πολύ συμφωνούμε, μολονότι εκείνος τοποθετεί τον Σταντάλ υπεράνω του Φλομπέρ κι εγώ τον Τσέχοφ πάνω από τον Ντοστογέφσκι.

Το όνομά του είναι Θανάσης Θανασούλης· εγώ πάντως τον αποκαλώ σκέτα Θανασούλη, χωρίς ο άλλος να καταλαβαίνει αν λέω το επίθετο ή χαϊδευτικά το μικρό του όνομα. Είναι από φυσικού του ευρύστερνος, χωρίς να έχει κάνει ποτέ του γυμναστική, με κοντά χέρια και πόδια, ντυμένος πάντα άψογα, σε αντίθεση μ' εμένα που είμαι μακρυχέρης και μακρυπόδης, μα που εύκολα μπορεί να με κατατάξει κανείς στη συνομοταξία της ρέγκας κι επιπλέον είμαι ατημέλητος στο ντύσιμο κι απρόσεχτος στους λεκέδες.

Εκτός από την εφημερίδα, όπου είμαι επιφορτισμένος με τα καλλιτεχνικά, διατηρώ επαγγελματική σχέση με τον γνωστό για τις επιμελημένες εκδόσεις του εκδοτικό οίκο «Ο Πρεβεζάνος», δηλωτικό του Κώστα Καρυωτάκη. Εργάζομαι εκεί ως αναγνώστης, αυτό που οι Αμερικανοί ονομάζουν reader. Διαβάζω τα χειρόγραφα που λαμβάνει ο οίκος και τα αξιολογώ. Ο εκδότης είναι από τη Φλώρινα και έχει τελειώσει τη Φιλοσοφική Θεσσαλονίκης με δάσκαλο τον Μαρωνίτη, στο όνομα του οποίου ορκίζεται. Βλέπουμε συχνά στα γραφεία τον καθηγητή με τη βραχνή φωνή, με το αιχμηρό πρόσωπο και τα μάτια που κοιτάζουν από κάτω προς τα πάνω και ξέρουμε ότι, όταν και των δυονών οι φωνές υψώνονται πίσω από την κλειστή πόρτα του εκδότη, τότε μαλώνουν άγρια μέχρι εξοντώσεως. Σε λίγο όμως βγαίνουν από το γραφείο σαν να μην τρέχει τίποτα, κρατημένοι αλά μπρατσέτα.

Οι εκτιμήσεις μου για την έκδοση ενός έργου σπάνια διαφέρουν από αυτές του εκδότη. Διαφωνούμε για την ανάγκη επανέκδοσης συγγραφέων όπως ο Βουτυράς, ο Σκαρίμπας, η Αξιώτη, τους οποίους εκείνος θεωρεί παλαιοδημοτικιστές και ξεθυμασμένους μοντέρνους. Λατρεύει τον Κοσμά Πολίτη, τον Τσίρκα, την Τσιτσέλη, θεωρεί τον Ταχτσή υπερεκτιμημένο, του αρέσουν ο Βαλτινός και ο Βασιλικός. Πολύ θα ήθελε να είναι ο εκδότης του Σάλιντζερ και του Μπέκετ. Οσάκις του προτείνω κάποιον καινούριο ξένο που κάνει θραύση στην αγο-

ρά, μπήγει τις φωνές: «Δεν πρόκειται να κάνω το χατίρι σε κανένα αμερικανάκι που ρυπαίνει την αγορά». Παρόλο που σέβεται και αγαπά τον Τόμας Μαν και τον Πέτερ Χάντκε, αντιδρά στο να πάρουμε τα δικαιώματα κάποιου νεότερου γερμανόφωνου που, όπως λέει, «επιβάλλει λογοτεχνικό μνημόνιο στην Ευρώπη». Άφρισε κυριολεκτικά όταν κάποτε του πρότεινα τον Άμος Οζ. «Δε βάζω εγώ στο μαγαζί μου ανθρώπους που έχουν κάνει το ολοκαύτωμα χρυσωρυχείο και που την ίδια στιγμή σφαγιάζουν τους Παλαιστινίους».

Με αυτή τη λογική, ο Αβραάμ (μάλιστα, αυτό που ακούτε είναι το μικρό του όνομα και φυσικά είναι –τι άλλο;– Εβραίος) με το πείσμα και τις εμμονές του έχει χάσει χρυσές ευκαιρίες. Όπως αρνείται όλες αυτές τις «ροζ νυφίτσες», όπως τις αποκαλεί, που αποκοιμίζουν το γυναικείο κοινό και αποπροσανατολίζουν τον κόσμο που διαβάζει σχετικά με το τι είναι λογοτεχνία. Όταν του επισημαίνω ότι κάποια απ' αυτά τα θηλυκά κάνουν θηριώδεις πωλήσεις, μου απαντά «τα ροζ σκουπίδια ούτε τα απορριμματοφόρα δεν τα παίρνουν πια».

Με κοιτάει με τα μικρά ζωηρά μάτια του πάνω από τα γυαλιά του με μισό σκελετό, κουνάει νευρικά το πόδι κάτω από το γραφείο, φοράει πάντα σκαρπίνια, χρωματιστά πουκάμισα χωρίς γιακά και γραβάτα, το αλά ρούσα μέτωπό του κοντεύει να φτάσει τον σβέρκο του κι εκείνος επιμένει να διατηρεί φουντωτές γκρίζες φαβορίτες σαν ήρωας του Ντίκενς.

Αντιθέτως, τείνει ευήκοον ους (ανοίξτε τα Google σας, σεις οι νεότεροι!) προς κάθε πρωτοεμφανιζόμενο Έλληνα πεζογράφο με κάποια ποιότητα. Τότε μεταμορφώνεται σε λαγωνικό με τη γλώσσα έξω που τρέχει προς άγραν του θηράματος κι αντί να το κατασπαράξει, το παραδίδει στη φωτοσύνθεση του «Πρεβεζάνου».

«Άνοιξε τα μάτια σου, εσύ που ρεμβάζεις» τυχαίνει να με ψέγει. Όμως εγώ, χωρίς να είμαι αδιάφορος σε αυτό το κυνηγητό, συναντώ τόσο συχνά κείμενα νέων ανθρώπων που προσπαθούν να αποτυπώσουν προσωπικές, οικογενειακές ή ευρύτερες ιστορίες, χωρίς να έχουν υποβάλει τον εαυτό τους στη βάσανο της επεξεργασίας. Κατά τα άλλα θαυμάζω την αξιοπρέπεια του Αβραάμ που δεν του επιτρέπει να δέχεται πληρωμένα βιβλία, κάτι που είναι το παντεσπάνι ορισμένων άλλων εκδοτών.

Αυτά λοιπόν συνέβαιναν στου «Πρεβεζάνου», προτού σκάσει η βόμβα ενός παντελώς άγνωστου συγγραφέα που επιμένει στην ανωνυμία του και που το δακτυλόγραφό του ήρθε στα χέρια μου μέσα σ' έναν φάκελο σφραγισμένο με βουλοκέρι. Γραφομηχανή και βουλοκέρι παρέπεμπαν σε αρχαίους καιρούς. Αλλά περί αυτού, λίγο παρακάτω.

Απόγευμα προς βραδάκι, πηγαίνω στη δεύτερη δουλειά μου, στην εφημερίδα, προκειμένου να γράψω για θέατρο. Συγκεκριμένα, για κάποιο καινοτόμο ανέβασμα της *Ορέστειας* στην Επίδαυρο, όπου η Κλυταιμνήστρα εμφανίζεται με μπέιμπι ντολ

στην αγκαλιά του Αίγισθου και η Ηλέκτρα παίζει τένις με τον Ορέστη. Ή ακόμα να γράψω για κάποια παράσταση άγνωστων νέων που λαμβάνει χώρα σε ανήλιαγα υπόγεια ή σε πλυσταριά ή ακόμα σε διαμερίσματα πολυκατοικιών όπου ο διαχειριστής χτυπά το κουδούνι την ώρα που ο νεαρός Τρέπλιεφ ετοιμάζεται ν' αυτοκτονήσει. Το δωμάτιο όπου εργάζομαι μαζί με έναν άλλο νεαρό δημοσιογραφίσκο, με τον οποίο δεν έχω τίποτα να πω, είναι μικρό και ασφυκτικό. Όταν ανοίγουμε το παράθυρο, η θέα είναι η χοάνη ενός φωταγωγού μαυρισμένου και λερού με δυσώδεις αναθυμιάσεις. Όταν πάλι ανοίγουμε την πόρτα, αντιμετωπίζουμε τον κάθε αργόσχολο συνάδελφο που επιθυμεί να πιάσει κουβέντα ή ακόμα τυχάρπαστους περαστικούς που γυρεύουν το τάδε γραφείο και το δείνα πρόσωπο.

Δραπετεύοντας από την κόλαση της πρωτοπορίας, αράζουμε συνήθως με τον Θανασούλη είτε στη Φωκίωνος στο «Χάπενινγκ», τη φιλόξενη καφετέρια των αδελφών Λουκά και Ηλία, όπου ακολουθώντας τον όχλο βλέπουμε κανέναν αγώνα ποδοσφαίρου, είτε στο Κολωνάκι, στο μπιστρό «Κάιν και Άβελ», όπου εκεί το επίπεδό μας ανεβαίνει συζητώντας για λογοτεχνία, θέατρο και μουσική και όπου ο Θανασούλης πίνει ουίσκι Glenlivet, κατά προτίμηση 12 ετών, που του σερβίρει ο Νίκος το γκαρσόνι – ο οποίος είναι ανίκανος να σταθεί στο ύψος που έχουμε ανεβάσει το μαγαζί, αλλά και ανήμπορος να κρατήσει τα μάτια του ανοιχτά από τη νύ-

στα. Υπήρχαν φορές που διαβάζαμε κείμενα παρμένα από τα άπειρα ελληνικά και ξένα περιοδικά στα οποία ο Θανασούλης ήταν συνδρομητής ή του διάβαζα εγώ μεγαλοφώνως γραπτά που μου είχαν στείλει στου «Πρεβεζάνου» και στα οποία έβρισκα κάποιες αρετές. Ο Θανασούλης άκουγε προσεχτικά, χωμένος μέσα στο γκρι σακάκι του με τα χρυσά κουμπιά και στο πουκάμισο χωρίς γιακά που περίσσευε από τα πολύ κοντά χέρια του, στολισμένο με μανικέτια άψογου γούστου. Συχνά κροτάλιζε τα δάχτυλα των χεριών του, μια συνήθεια που του είχε μείνει από τα νιάτα του. Όταν έπαυε να το κάνει, ήξερα ότι το κείμενο το οποίο του διάβαζα κέρδιζε το ενδιαφέρον του. Σε αντίθετη περίπτωση γκρίνιαζε, λέγοντας «λείπει η αίσθηση του χιούμορ» ή «οι παρομοιώσεις του είναι ασύμβατες με το θέμα· δεν μπορείς να γράφεις ότι τα δάχτυλά της ήταν σαν τα κρίνα του αγρού, ενώ πρόκειται για μια μαντάμα αστή που παίζει μπιρίμπα. Η λογοτεχνία είναι όπως τα αυγά του Πάσχα· δε βάφονται με πορδές». Ο Νίκος το γκαρσόνι νόμιζε ότι μιλούσαμε σουαχίλι και μόνο στη λέξη πορδές ξύπναγε από τον λήθαργο.

Έτσι λοιπόν τραβούσε η φιλία μας με τον Θανασούλη, αρχίζοντας από τα γκολ του Μέσι και του Ρονάλντο και καταλήγοντας στον *Γατόπαρδο* ή στα σονέτα του Σαίξπηρ.

Σε μια ζωή όπως η δικιά μου, παρ' όλο το ενδιαφέρον μου για τη λογοτεχνία και τις τέχνες γενικότερα, αισθανόμουν τη φιλία μου με τον Θανασού-

λη ως δωρεά. Χωρίς τον Θανασούλη οι μέρες μου θα ήταν άδειες. Βλέπετε, οι γονείς μου έχουν πεθάνει, αδέλφια δεν έχω, δεν ήμουν ποτέ παντρεμένος κι ούτε σκοπεύω να χορέψω τον χορό του Ησαΐα.

Το τέλειο θα ήταν, σκέφτομαι καμιά φορά, εγώ κι ο Θανασούλης να ήμαστε ζευγάρι. Πόσο όμορφο είναι να μοιράζεσαι με κάποιον άλλο τις ίδιες έγνοιες και να νιώθεις τη ζεστασιά ενός παρακοιμώμενου. Τότε δε θα είχαμε ανάγκη να πληρώνουμε πόρνες και αντί για αντίπαλους στον έρωτα, όπως είναι οι γυναίκες, θα είχαμε τη γλυκιά συντροφικότητα, αυτή που βλέπω γύρω μου με φίλους που προτιμούν τ' αγόρια.

Αν κάτι όμως με αποθαρρύνει, είναι κάποια ζευγάρια γκέι που ακκίζονται και διαφημίζουν τον δεσμό τους, έτσι που φτάνει κανείς στην άλλη άκρη: τη γελοιότητα. Αν έγραφα μυθιστορήματα, θα μπορούσα όλα αυτά να τα περιγράψω και να τα φιλοσοφήσω, μα αντί για πεζογραφήματα, έχω μια πεζή ζωή. Μακάρι να μπορούσα να γράψω· όποτε το επιχείρησα απέτυχα είτε γιατί δεν είμαι ασκημένος στον πεζό λόγο, είτε γιατί δεν ήμουν πιστευτός αφηγητής, είτε ακόμα διότι στερούμαι ταλέντου, κάτι που δε θέλω να το σκέφτομαι.

Να όμως που παρουσιάστηκε μια ευκαιρία από τον ουρανό. Το γραπτό ενός άλλου με τον οποίο αισθάνομαι συγγενικά. Στου «Πρεβεζάνου» πέρασε κάποιος καιρός χωρίς να λαβαίνω άξια λόγου χειρόγραφα. Είτε οι υπολογιστές των συγγραφέων είχαν κάποιον ιό είτε οι γραφομηχανές τους, όσοι τις χρησιμοποιούν ακόμα, δεν είχαν ταινίες μελανωμένες κι ίσως ακόμα οι πένες όσων γράφουν με το χέρι να είχαν στεγνώσει. Οι μέρες στα γραφεία και οι νύχτες στις καφετέριες και στα μπαρ περνούσαν σαν πορεία σε άνυδρη έρημο. Τι περίεργο! Πού να φανταστώ ότι το επόμενο γραπτό που θα ξεχώριζα από την πυραμίδα της χαρτούρας θα ήταν μια νουβέλα στην οποία πρωταγωνιστούσε η έρημος. Κι εκεί που το φαγητό ήταν άνοστο, άνοστες οι κοπέλες, οι ώρες περνούσαν αδιάφορες και η ανία έβγαζε το κεφάλι της κοροϊδευτικά μέσα από τις κουίντες της ύπαρξής μας, ξαφνικά έγινε το θαύμα.

Εκτός κι αν επρόκειτο για αντικατοπτρισμό.

Όμως ιδού, κρατούσα στα χέρια μου αυτό τον ογκώδη φάκελο, σφραγισμένο με βουλοκέρι, που θα άλλαζε το τοπίο ολοκληρωτικά. «Δεν αποκλείεται» έλεγαν τρομοκρατημένες οι κοπέλες του γραφείου «να είναι σταλμένο από τη "17 Νοέμβρη" ή τους "Πυρήνες της Φωτιάς"» κι έτρεχαν να κρυφτούν, ενώ εγώ ατάραχος σε μια μπραβούρα ανδρισμού άνοιγα το επίμαχο δέμα.

Είχα στα χέρια μου αντί για εκρηκτικό μηχανισμό εκατόν τόσες πυκνά δακτυλογραφημένες σελίδες. Ευχόμουν οι σελίδες αυτές να ήταν εξίσου εκρηκτικές και με αυτή την ελπίδα κλειδώθηκα στο γραφείο μου. Γρήγορα διαπίστωσα ότι το μυθιστόρημα αυτό, ή τέλος πάντως η νουβέλα, δεν είχε τίτλο ούτε όνομα συγγραφέα. Επιπλέον έλειπε

το τέλος. «Δε δέχομαι χειρόγραφα χωρίς ταυτότητα» είχα τα λόγια του Αβραάμ στ' αυτιά μου μαζί με τον τριγμό των καλογυαλισμένων σκαρπινιών του κάτω από το γραφείο. Γι' αυτό και επιφυλάχτηκα να του το ανακοινώσω. Προτιμούσα να το υποβάλω στην κρίση του επιστήθιου φίλου μου Θανασούλη, μολονότι δεν ήμουν βέβαιος ότι θα το εκτιμούσε. Ήξερα όμως ότι ήταν ανεπηρέαστος και ανιδιοτελής, αρετές που δε συναντά κανείς εύκολα στην εποχή μας.

Το κείμενο άρχιζε σε μια έρημο της Βόρειας Αφρικής, πιθανόν στη Σαχάρα, συνεχιζόταν σε μια πόλη –δεν αποκλείεται να ήταν το Ελ Αλαμέιν– που επιζούσε από τη φήμη που είχε αποκτήσει στον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, για να συνεχιστεί στην Αθήνα. Άρχισα να το διαβάζω με βουλιμία, με τραβούσε σε αυτό κάτι που αδυνατώ να το περιγράψω και παρόλο που η νουβέλα δεν ήταν ολοκληρωμένη, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα να μου εξάπτει ακόμα περισσότερο το ενδιαφέρον, κοιμόμουν τις νύχτες ακούγοντας την άμμο της ερήμου να τρίζει κάτω από το μαξιλάρι μου.

Κάποιο βράδυ, στο τέλος ενός αγώνα Μπενφίκα-Γαλατά Σεράι στην τηλεόραση του «Χάπενινγκ», όταν ο κόσμος άρχιζε πια ν' αραιώνει, το πρότεινα στον Θανασούλη.

«Τι θα 'λεγες αν σου διάβαζα κάποιες σελίδες από μια ανέκδοτη νουβέλα;»

«Δικιά σου;»

«Θεός φυλάξοι, το μικρόβιο δε με έχει ακόμα μολύνει».

Το είπα και δαγκώθηκα. Έγραφα κρυφά ακόμα κι απ' τον εαυτό μου.

Καταφύγαμε στο έτερο τακτικό στέκι μας, το «Κάιν και Άβελ», όπου με τηλεόραση χωρίς ήχο, το γνωστό ηλίθιο γκαρσόνι, τον Νίκο, πίσω από την μπάρα που ήταν ντυμένη λουξ με μαύρο βελούδο, δυο τρεις νυσταλέους πελάτες και το κροτάλισμα των χεριών του Θανασούλη, πήραμε θέσεις αντικριστά. Ένας χαλασμένος ανεμιστήρας στην οροφή γύριζε όσες φορές το θυμόταν, δημιουργώντας ένα ρήγμα αέρα μέσα από την κάπνα. Υπήρχαν βραδιές που δε βλέπαμε ο ένας τον άλλον. Στο βάθος μια πόρτα προστατευμένη με χάντρες, που ενίοτε μιμούνταν τη λάγνα Ανατολή, οδηγούσε στο κρυφό άντρο του ιδιοκτήτη, για τον οποίο πολλά ελέγοντο. Ήταν μονίμως απών.

«Είμαι όλος αυτιά» είπε ο επιστήθιος φίλος μου, πίνοντας μια πρώτη γουλιά από το Glenlivet και πλαταγίζοντας τα χείλη του. Είχε όντως μεγάλα και πεταχτά αυτιά σ' ένα πρόσωπο λείο και ωοειδές σαν ξεφλουδισμένο αυγό. Κάπως έτσι φαντάζομαι τον ιδεώδη αναγνώστη.